

BIBLIOGRAFIE

- Aristeas. In: *Knihy tajemství a moudrosti I* (Mimobiblické židovské spisy: Pseudepigraphy). Praha: Vyšehrad 1995, s. 19–77.
- Balz, Horst: Pseudoprofetes. In: Balz, Horst – Schneider, Gerhard (ed.): *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament III*. Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz: Kohlhammer 1980, s. 1190–1191.
- Baumert, Norbert: *Antifeminismus bei Paulus? Einzelstudien*. Würzburg: Echter Verlag 1992.
- Baumert, Norbert: *Ehelosigkeit und Ehe im Herrn. Eine Neuinterpretation von 1 Kor 7*. 2. vyd. Würzburg: Echter Verlag 1986.
- Baumert, Norbert: *Frau und Mann bei Paulus. Überwindung eines Missverständnisses*. 2. vyd. Würzburg: Echter Verlag 1993.
- Beck, Eleonore: Das Hohelied. In: Eugen Sitarz (ed.): *Höre, Israel! Jahwe ist einzig*. Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk 1987, s. 239–243.
- Beckwith, R. T. – Hörster, G.: Ältester. In: *Das Grosse Bibellexikon I*. Něm. vyd. Wuppertal-Giessen 1987–1989, s. 51.
- Bič, Miloš: *Ze světa Starého zákona II*. Praha: Kalich 1989.
- Blinzer, Josef: *Der Prozess Jesu: das jüdische und das römische Gerichtsverfahren gegen Jesus Christus auf Grund der ältesten Zeugnisse dargestellt und beurteilt*. 4. vyd. Regensburg: Pustet 1969.
- Bornkam, Günter: *Ježíš Nazaretský*. Praha: Kalich 1975.
- Bösen, Willibald: *Galiläa. Lebensraum und Wirkungsfeld Jesu*. Freiburg – Basel – Wien: Herder 1998.
- Broer, Ingo: *Einleitung in das Neue Testament I., II.* Würzburg: Echter Verlag 2006.
- Brown, Peter: Spätantike. In: Paul Veyne – Philippe Aries – Georges Duby (ed.): *Vom Römischen Imperium zum Byzantinischen Reich*. Frankfurt am Main: S. Fischer 1995 (Geschichte des Privaten Lebens 1).
- Brown, Peter: *Tělo a společnost. Muži, ženy a sexuální odříkání v raném křesťanství*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury 2000.
- Brown, Raymond E: *Ježíš v pohledu Nového zákona*. Praha: Vyšehrad 1998.

- Bruce, F. F.: Quirinius. In: *Das Grosse Bibellexikon* II. Něm. vyd. Wuppertal – Giessen 1987–1989, s. 1259.
- Brož, Jaroslav: Církev a synagoga v prvním století. Dialog a kontroverze. *Teologické texty* 1 (10), 1999, s. 11–14.
- Brož, Jaroslav: Melchisedech v listu Židům a v kumránských textech. In: P. Kubín (ed.): *Sborník KTF III*. Praha: Karolinum 2000, s. 9–23.
- Brož, Jaroslav: Moudrost k uzdravení. Setkání řecko-římské moudrosti s uzdravujícím mesiášským Učitelem – Kristem. *Teologické texty* 17 (3), 2006, s. 142–144.
- Brož, Jaroslav: Některé přístupy k otázce „historického Ježíše“ a jejich zhodnocení. In: J. Brož – M. Mikulicová (ed.): *Sborník KTF VIII – K 100. výročí narození prof. ThDr. Jana Merella*. Praha: Karolinum 2006, s. 27–50.
- Brož, Jaroslav: Telos nomu a interpretace Ř 9,30–10,10. In: Ladislav Tichý – Dominik Opatrný (ed.): *Apoštol Pavel a Písmo. Sborník příspěvků z konference*. Olomouc: Univerzita Palackého 2009, s. 5–30.
- Brož, Jaroslav: *List Židům*. Praha: CBS–ČBS 2105.
- Bühner, Jan-Adolf: Apostolos. In: Balz, Horst – Schneider, Gerhard (ed.): *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament I*. Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz: Kohlhammer 1980, s. 342–351.
- Burian, Jan: *Římské impérium. Vrchol a proměny antické civilizace*. Praha: NS Svoboda 1997.
- Cohen, Abraham: *Talmud pro každého. Historie, struktura a hlavní témata Talmudu*. Praha: Sefer 2006.
- Cohen, Shaye J. D.: *From the Maccabees to the Mishnah*. 2. vyd. Louisville: Westminster John Knox Press 2006.
- Collins, Raymond F.: Paul, as Seen Through His Own Eyes. *Louvain Studies* 8 (1980–1981). In: *Studies*, s. 348–381.
- Collins, Raymond F.: *The Birth of the New Testament*. New York 1993.
- Conzelmann, Hans: *Geschichte des Urchristentums*. 2. vyd. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1971.
- Cooper, John: *Eat and be satisfied. A Social History of Jewish Food*. Northvale – New Jersey – London: Jason Aronson Inc. 1994.
- Didaché: Učení Páně skrze Dvanáct apoštolů národům*. Praha: Stauros 1994 (Nekanonické knihy Nového zákona).
- Dospěl, Marek: Hledat první křesťany v egyptském písku. In: *Parrésie. Revue pro východní křesťanství*. Praha 2007.
- Dospěl, Marek: *Jidášovo evangelium (překlad, úvod a komentář)*. Praha: KLP 2006.
- Dostálová, Růžena – Hošek, Radislav: *Antická mystéria*. Praha: Vyšehrad 1997.
- Dus, Jan A. (ed.): *Neznámá evangelia. Novozákonní apokryfy I*. Praha: Vyšehrad 2003.
- Dus, Jan A. (ed.): *Příběhy apoštolů. Novozákonní apokryfy II*. Praha: Vyšehrad 2003.
- Ebner, Martin: *Leidenslisten und Apostelbrief. Untersuchungen zur Form, Motivik und Funktion der Peristasenkataloge bei Paulus*. Würzburg: Echter Verlag 1991.

- Elliger, Winfried: *Mit Paulus unterwegs in Griechenland. Philippi, Thessaloniki, Athen, Korinth*. Stuttgart: Verl. Kath. Bibelwerk 2007.
- Eisenbaum, Pamela: *Paul Was Not a Christian. The Original Message of a Misunderstood Apostle*. New York: HarperOne 2010.
- Eusebius Pamphili: *Církevní dějiny*. Přel. J. J. Novák. Praha: Česká katolická charita v Ústředním církevním nakladatelství 1988.
- Evangelium pravdy*. Ed. a přel. Zdeněk Kratochvíl, předmluva Jan Bourek. Praha: Herrmann & synové 1994.
- Filón Alexandrijský: *O stvoření světa. O gigantech. O neměnnosti boží*. Překl. komentář a studie M. Šedina. Praha: Oikoymenth 2001.
- Fischer, Karl Martin: *Das Urchristentum*. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt 1985 (Kirchengeschichte in Einzeldarstellungen I/1).
- Flavius, Josephus: *Jüdische Altertümer*. 8. vyd. Wiesbaden: Fourier Verlag 1989.
- Flavius, Josephus: *Jüdische Altertümer*. 8. vyd. Wiesbaden: Marix Verlag 2004.
- Flavius, Josephus: *O starobylosti Židů*. Praha: Odeon 1998.
- Flavius, Josephus: *O starobylosti Židů. Můj život*. Předmluva Růžena Dostálová a Stanislav Segert. Praha: Arista and Baset and Maitrea 2006.
- Flavius, Josephus: *Válka židovská*. Předmluva Stanislav Segert. Praha, SNKL 1965.
- Flusser, David: *Ježíš*. Praha: Oikuméné 2002.
- Flusser, David – Freedholm, David M.: Podobenství o nepoctivém správci. In: J. Charlesworth (ed.): *Ježíš a svitky od Mrtvého moře*. Praha: Vyšehrad 2000, s. 187–206.
- Frankemölle, Hubert: *Frühjudentum und Urchristentum. Vorgeschichte-Verlauf-Auswirkungen (4. Jahrhundert v. Chr. bis 4. Jahrhundert n. Chr.)*. Stuttgart: Kohlhammer 2006.
- Frolíková, Helena: *Rané křesťanství očima pohanů. Svědectví řecky a latinsky píšících autorů 1.–2. století*. Praha: H&H 1992.
- Funda, O. A.: *Ježíš a mýtus o Kristu*. Praha: Karolinum 2007.
- Gillman, Neil: *Vzkříšení a nesmrtelnost v židovském myšlení*. Praha: Vyšehrad 2007.
- Giesen, Marlis: Der Streit um Kopfbedeckung oder Frisur in 1 Kor 11,2–16. *Bibel und Kirche* 57 (3), 2002, s. 134–138.
- Gnilka, Joachim: Die urchristliche Hausgemeinde. In: P. Kubín (ed.): *Sborník KTF III*. Praha: Karolinum 2000, s. 51–56.
- Gnilka, Joachim: *Ježíš Nazaretský – Poselství a historie*. Praha: Vyšehrad 2001.
- Goldingay, John: *Israel's Life, Westmont* (Il.). InterVarsity Press 2009.
- Gorman, Michael J.: *Apostle of the Crucified Lord. A Theological Introduction to Paul and His Letters*. Grand Rapids, Mich.: Eerdmans 2004.
- Grundmann, Walter: Das palästinensische Judentum im Zeitraum zwischen der Erhebung der Makkabäer und dem Ende des Jüdischen Krieges. In: Walter Grundmann – Johannes Leopoldy (ed.): *Umwelt des Urchristentums I*. 6. vyd. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt 1982, s. 143–291.

- Haacker, Klaus: *Paulus. Der Werdegang eines Apostels*. Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk 1997.
- Haensch, Rudolf – Zangenberg, Jürgen: Antiochia. In: Klaus Scherberich (ed.): *Neues Testament und Antike Kultur. Familie, Gesellschaft, Wirtschaft*. Sv. 2. Neukirchen: Neukirchener 2005, s. 133–138.
- Hegermann, Harald: Das hellenistische Judentum. In: Walter Grundmann – Johannes Leopoldy: *Umwelt des Urchristentums I*. 6. vyd. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt 1982, s. 292–345.
- Hennecke, Edgar. *Neutestamentliche Apokryphen in deutscher Übersetzung I, II*. Ed. Wilhelm von Schneemelcher. 2. vyd. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt 1970.
- Hengel, Martin: *Die Zeloten I. Untersuchungen zur jüdischen Freiheitsbewegung in der Zeit von Herodes I. bis 70 n. Chr.* 2. vyd. Leiden 1976.
- Hengel, Martin: *Judentum und Hellenismus*. 3. vyd. Tübingen: J. C. B. Mohr 1988.
- Holz, Traugold: *Ježíš z Nazareta*. Praha: Vyšehrad 1992.
- Hoppe, Rudolf: *Jesus von der Krippe an den Galgen*. Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk 1996.
- Hřebík, Josef: *Jak se utvářel Nový zákon*. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském 1997.
- Hřebík, Josef: *Jak zacházet se starozákonními texty*. Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském 2002.
- Hřebík, Josef: *Lest cestou k požehnání? Pokus o nalezení hermeneutického klíče ke Gn 27,1–45 pomocí komplexní exegetické analýzy*. Praha: Karolinum 2001.
- Hřebík, Josef: Starozákonní východiska k Eucharistii. In: J. Hojda (ed.): *Eucharistie – mysterium fidei*. Svitavy: Trinitas, 2002, s. 12–26.
- Hřebík, Josef: Starozákonní východiska nauky o Matce Páně. In: J. Hojda (ed.): *Maria z Nazareta. Plnost člověka a jádro církve*. Svitavy: Trinitas 2003, s. 47–61.
- Chalupa, Petr: *Královna Ester. Kniha Ester v pohledu synchronním a diachronním*. Svitavy: Trinitas 1999.
- Chalupa, Petr: Krutost nebo sebeobrana Židů v deváté kapitole knihy Ester? *Studia Theologica* 7 (26). Olomouc: Univerzita Palackého 2006, s. 48–54.
- Chapman, David W.: *Ancient Jewish and Christian Perceptions of Crucifixion*. Tübingen: Mohr Siebeck 2008.
- Charlesworth, James H. (ed.): *Ježíš a svitky od Mrtvého moře*. Praha: Vyšehrad 2000.
- Jeremias, Joachim: *Neutestamentliche Theologie. Erster Teil – Die Verkündigung Jesu*. 4. vyd. Gütersloh: Gütersloher Verl.-Haus Mohn 1988.
- Johnson, Luke Timothy: *Among the Gentiles. Greco-Roman Religion and Christianity*. New Haven: Conn., Yale Univ. Press (The Anchor Yale Bible reference Library) 2010.
- Johnson, Paul: *Dějiny židovského národa*. Praha: Rozmluvy – Panorama 1995.
- Josef a Asenat. In: *Knihy tajemství a moudrosti III (Mimobiblické židovské spisy: Pseudepigrafy)*. Praha: Vyšehrad 1999, s. 210–236.

- Kellermann, Mechtild – Međala, Stanislav – Piccirillo, Michele – Sitarz, Eugen: *Welt aus der die Bibel kommt*. Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk 1982.
- Kertelge, Karl (ed.): *Der Prozess gegen Jesus. Historische Rückfrage und theologische Deutung*. 2. vyd. Freiburg – Basel – Wien: Herder 1989.
- Kertelge, Karl: *Gemeinde und Amt im Neuen Testament*. München: Kösel 1972.
- Kim, Byung-Mo: *Die paulinische Kollekte*. Tübingen – Basel: Francke 2002 (TANZ, 38).
- Klauck, Hans-Josef: *Anknüpfung und Widerspruch. Das frühe Christentum in der multi-religiösen Welt der Antike*. München: Katholische Akademie in Bayern 2002.
- Klauck, Hans-Josef: Die Hausgemeinde als Lebensform im Urchristentum. In: *Gemeinde-Amt-Sakrament*. Würzburg: Echter Verlag 1989, s. 11–28.
- Klauck, Hans-Josef: *Die religiöse Umwelt des Urchristentums I, II*. Stuttgart – Berlin – Köln: Kolhammer 1995.
- Klauck, Hans-Josef: Die Sakramente und der historische Jesus. In: *Gemeinde-Amt-Sakrament*. Würzburg: Echter Verlag 1989, s. 273–285.
- Klauck, Hans-Josef: Gemeinde ohne Amt? Erfahrungen mit der Kirche in den johanneischen Schriften. In: *Gemeinde-Amt-Sakrament*. Würzburg: Echter Verlag 1989, s. 195–222.
- Klauck, Hans-Josef: Gespaltene Gemeinde. Der Umgang mit den Sezessionisten im ersten Johannesbrief. In: *Gemeinde-Amt-Sakrament*. Würzburg: Echter Verlag 1989, s. 59–68.
- Klauck, Hans-Josef: *Herrenmahl und hellenistischer Kult. Eine religionsgeschichtliche Untersuchung zum ersten Korintherbrief*. Münster 1982 (Aschendorff – Neutestamentliche Abhandlungen – Neue Folge 15).
- Knihy tajemství a moudrosti I. Mimobiblické židovské spisy: Pseudepigrafy*. Praha: Vyšehrad 1995 (Aristeas; Henoch I, II; Závěti dvanácti patriarchů. Sibylliny věštby, Žalmy Šalamounovy).
- Knihy tajemství a moudrosti II. Mimobiblické židovské spisy: Pseudepigrafy*. Praha: Vyšehrad 1998 (Jubilea; Mučednictví a nanebevzetí Izaiášovo; 3. kniha Ezdrášova; 4. kniha Ezdrášova; 2. kniha Bárukova; Jákobova modlitba; Život Adama a Evy).
- Knihy tajemství a moudrosti III. Mimobiblické židovské spisy: Pseudepigrafy*. Praha: Vyšehrad 1999 (3. kniha Makabejská; 4. kniha Makabejská; Zjevení Abrahámovo; Závěť Abrahámova; Nanebevzetí Mojžíšovo; Modlitba Menašeho; Ódy Šalamounovy; Syrské žalmy; Josef a Asenat).
- Koch, Dietrich-Alex: Korinth. In: Klaus Scherberich (ed.): *Neues Testament und Antike Kultur. Familie, Gesellschaft, Wirtschaft*, sv. 2. Neukirchen: Neukirchener 2005, s. 159nn.
- Krinetzki, Günter: *Hoheslied*. 2. vyd. Stuttgart: Echter Verlag 1980 (Die neue Echter Bibel. Kommentar zum Alten Testament).
- Kroll, Gerhard: *Auf den Spuren Jesu*. 10., rozšířené vyd. Leipzig: St. Benno Verlag 1988 (české vydání *Po stopách Ježíšových*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2002).

- Kunetka, František: *Eucharistie v křesťanské antice*. Olomouc: CMTF UP 2004.
- Kunetka, František: *Židovské kořeny křesťanské anafory*. Olomouc: CMTF UP 1994.
- Lapide, Pinchas: *Kdo byl vinen Ježíšovou smrtí?*. Brno: CDK 1995.
- Leutzsch, Martin: Verschuldung und Überschuldung, Schuldenerlass und Sündenvergebung. Zum Verständnis des Gleichnisses Mt 18,23–35. In: M. von Crüsemann – W. Schottroff (ed.): *Schuld und Schulden*. München: Chr. Kaiser 1992 (Kaiser-Taschenbücher 121).
- Lindner, Ruth: Frau und Beruf in der früheren römischen Kaiserzeit. *Bibel und Kirche* 57 (3), 2002, s. 153–157.
- Lohfink, Gerhard: *Jetzt verstehe ich die Bibel. Sachbuch zur Formkritik*. Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk 1973/1992.
- Machovec, Milan: *Ježíš pro moderního člověka*. Praha: Orbis 1990.
- Malina, Bruce J.: *Die Welt des Neuen Testaments. Kulturanthropologische Einsichten*. 2. vyd. Stuttgart – Berlin – Köln: Kolhammer 1993.
- Mareček, Petr: *Úvod do studia Nového zákona*. Olomouc: Matice cyrilometodějská 2002.
- Marguerat, Daniel: *Člověk z Nazaretu. Co dnes vlastně víme o Ježíšovi*. Třebenice: Mlýn 1996.
- Marguerat, Daniel: *Úvod do Nového zákona. Historie, písmo, teologie*. Jihlava: Mlýn 2014.
- Martin, Luther. H.: *Helénistická náboženství*. Brno: Masarykova univerzita 1997.
- März, Claus-Peter: „Der neue lebendige Weg durch den Vorhang hindurch...“ Zur Soteriologie des Hebräerbriefes. In: *Studien zum Hebräerbrief*. Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk 2005, s. 141–158.
- März, Claus-Peter: *Siehe, Zion, dein König kommt zu dir... Eine traditionsgeschichtliche Untersuchung zur Einzugsperikope*. Leipzig: St. Benno-Verlag 1980.
- Matoušek, Jaroslav: *Gnose čili Tajné učení náboženské posledních století pohanských a prvních křesťanských*. Praha: Hermann a synové reprint 1995.
- Matthiae, Karl – Thiel, Winfried: *Biblische Zeittafeln*. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt 1985.
- Merklein, Helmut: *Jesu Botschaft von der Gottesherrschaft*. Stuttgart 1983.
- Merklein, Helmut: *Studien zu Jesus und Paulus*. Tübingen: J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) 1998 (WUNT, 105).
- Millard, A. M.: Alexandria. In: *Das Grosse Bibellexikon I*. Wuppertal-Giessen: R. Brockhaus-Brunnen 1988, s. 43–45.
- Mitchell, Alan: Freundschaft. In: Klaus Scherberich (ed.): *Neues Testament und Antike Kultur*, sv. 2. Neukirchen: Neukirchener 2005, s. 75–79.
- Noelithlichs, Karl Leo: Städte des Mittelmeergebietes: Entwicklung und Institutionen. In: Klaus Scherberich (ed.): *Neues Testament und Antike Kultur*, sv. 2. Neukirchen: Neukirchener 2005, s. 116–123.
- Nosek, Bedřich – Damohorská, Pavla: *Úvod do synagogální liturgie*. Praha: Karolinum 2005.

- Oeming, Manfred: *Úvod do biblické hermeneutiky. Cesty k pochopení textu*. Praha: Vyšehrad 2001.
- Öhler, Markus: Antikes Vereinswesen. In: Klaus Scherberich (ed.): *Neues Testament und Antike Kultur*, sv. 2. Neukirchen: Neukirchener 2005, s. 79–85.
- Otto, Rudolf: *Posvátno. Iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*. Praha: Vyšehrad 1998.
- Ovečka, Libor: *Oblouk vývoje církevní nauky o homosexualitě a homosexuálním jednání od r. 1975 do 2005*. Brno: CDK 2008.
- Ovečka, Libor: Odvádění desátků. *Naše rodina* 38, 2003, s. 22.
- Pauly, Dieter: Gott oder Mammon: Die Wiederherstellung der Ökonomie. Bibelarbeit zu Lukas 16,1–13. In: F.-W. von Marquardt – D. Schellong – M. Weinrich (edd.): *Einwürfe Nr. 6. Die Bibel gehört uns*. München: Chr. Kaiser 1990, s. 124–156.
- Pauly, Dieter: „Ihr könnt nicht beiden dienen, Gott und dem Mammon“ (L 16,13). Die Wiederherstellung einer gerechten Ökonomie und die Bekehrung eines Managers. In: Kuno Füssel – Franz Segbers (ed.): „... so lernen die Völker des Erdkreises Gerechtigkeit“ *Ein Arbeitsbuch zu Bibel und Ökonomie*. Luzern: Exodus, s. 187–202.
- Pirkej Avot. Výroky Otců. Traktát Babylónského talmudu s paralelním českým překladem a komentářem*. Překlad a komentář Bedřich Nosek. Praha: Sefer 1994.
- Plinius ml.: *Gaius. Dopisy/Pliniovy dopisy*. Přel. R. Kuthan. Praha: Leichter 1942.
- Plutarchos: *O lásce*. Přel. Zdeněk K. Vysoký. Praha: Odeon 1966.
- Pokorný, Petr (ed.): *Hermeneutika jako teorie porozumění. Od základní otázek jazyka k výkladu bible*. Praha: Vyšehrad 2005.
- Pokorný, Petr: *Ježíš Nazaretský: historický obraz a jeho interpretace*. Praha: Oikuméné 2005.
- Pokorný, Petr: *Literární a teologický úvod do Nového zákona*. Praha: Vyšehrad 1993.
- Pokorný, Petr: *Píseň o perle. Tajné knihy starověkých gnostiků*. Praha: Vyšehrad 1986.
- Pokorný, Petr: *Řecké dědictví v Orientu. Helénismus v Egyptě a Sýrii*. Praha: Oikuméné 1993.
- Pokorný, Petr: *Vznik christologie*. Praha: Kalich 1988.
- Pokorný, Petr – Heckel, Ulrich: *Úvod do Nového zákona. Přehled literatury a teologie*. Praha: Vyšehrad 2013.
- Porsch, Felix: *Mnoho hlasů – jedna víra*. Praha: Zvon 1993.
- Pospíšil, Ctirad Václav: *Ježíš z Nazareta, Pán a Spasitel*. Praha: Krystal OP 2000.
- Pouč, Jan: *Náš letopočet*. Olomouc: Maticе Cyrilometodějská 2005 (soukromý tisk studie z r. 1954?).
- Puccini-Delbey, Géraldine: *Sexuální život v Římě*. Praha: Levné knihy 2008.
- Riesner, Rainer: Ježíš, prvotní komunita a esejská čtvrť v Jeruzalémě. In: J. H. Charlesworth (ed.): *Ježíš a svitky od Mrtvého moře*. Praha: Vyšehrad 2000, s. 207–241.
- Ristow, Helmut: Politische und soziale Verhältnisse im Römischen Reich im ersten vor- und im ersten nachchristlichen Jahrhundert. In: Walter Grundmann – Jo-

- hannes Leopoldy (ed.): *Umwelt des Urchristentums* I. 6. vyd. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt 1982, s. 14–67.
- Ritz, Hans-Joachim: *Biótikos*. In: Balz, Horst – Schneider, Gerhard (ed.): *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament* I. Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz: Kohlhammer 1980, s. 526n.
- Rohde, Joachim: *Episkopos*. In: Balz, Horst – Schneider, Gerhard (ed.): *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament* II. Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz: Kohlhammer 1980, s. 89–91.
- Rohde, Joachim: *Presbyteros*. In: Balz, Horst – Schneider, Gerhard (ed.): *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament* III. Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz: Kohlhammer 1980, s. 356–359.
- Roloff, Jürgen: *Arbeitsbuch zum Neuen Testament*. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt Berlin 1984 (Lizenzausgabe 1977).
- Roskovec, Jan: Hymnus o vyvýšení toho, který se ponížil: Fp 2,5–11. In: Petr Pokorný (ed.): *Hermeneutika jako teorie porozumění od základních otázek jazyka k výkladu bible*. Praha: Vyšehrad 2005, s. 456–474.
- Roskovec, Jan: Kristova smírná oběť podle Ř 3,25. Pavlova soteriologická argumentace a její starozákonní pozadí. In: Ladislav Tichý – Dominik Opatrný (eds.): *Apoštol Pavel a Písmo*. Olomouc: Univerzita Palackého 2009.
- Rudolph, Kurt: *Gnóze. Podstata a dějiny náboženského směru pozdní antiky*. Praha: Vyšehrad 2010.
- Rüpke, Jörg: *Náboženství Římanů*. Praha: Vyšehrad 2007.
- Ryšková, Mireia: „Jetzt gibt es keine Verurteilung mehr für die, welche in Christus Jesus sind.“ *Einen bibeltheologische und fundamentalethische Untersuchung zum paulinischen en Christo-Gebrauch*. St. Ottilien: EOS Verlag 1993.
- Ryšková, Mireia: Muž jako hlava rodiny. Biblicko-teologická studie k Ef 5,21-6,9; Kol 3,18-4,1. In: *AUC Theologica* 2 (1), 2011, s. 63–86.
- Ryšková, Mireia: *Pavel z Tarsu a jeho svět*. Praha: Karolinum 2014.
- Ryšková, Mireia: Manželství a rodina z novozákonní perspektivy. In: Opatrný, Aleš (ed.): *Otázky rodiny ve světě a v církvi*. Červený Kostelec: Pavel Mervart 2017, s. 23–62. Saldarini, Anthony J.: *Pharisees, Scribes and Sadudcees in Palestinian Society*. Edinburgh: T&T Clark 1989.
- Sante, Carmino di: *Židovská modlitba. K počátkům křesťanské liturgie*. Praha: Oikumené 1995.
- Sasse, Markus: *Geschichte Israels in der Zeit des Zweiten Tempels. Historische Ereignisse-Archäologie-Sozialgeschichte-Religions- und Geistesgeschichte*. Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag 2004.
- Spisy apoštolských otců*. Praha: Kalich 2004.
- Segal, Alan F.: Vzkříšený Kristus a postavy andělského prostředníka. In: J. H. Charlesworth (ed.): *Ježíš a svitky od Mrtvého moře*. Praha: Vyšehrad 2000, s. 307–333.
- Segert, Stanislav: *Starověké dějiny Židů*. Praha: Svoboda 1995.

- Segert, Stanislav – Řehák, Robert – Bažantová, Šárka – Dušek, Jan: *Rukopisy od Mrtvého moře. Hebrejsko-česky*. 1. vyd. Praha: Oikuméné 2007.
- Segert, Stanislav: Synové světla a synové tmy. In: Stanislav Segert – Robert Řehák – Šárka Bažantová – Jan Dušek: *Rukopisy od Mrtvého moře. Hebrejsko-česky*. 1. vyd. Praha: Oikuméné 2007, s. 13–224.
- Shi, Wenhua: *Paul's Message of the Cross as Body Language*. Tübingen: Mohr Siebeck 2008.
- Schäfer, Philipp: *Zur frühchristlichen Christologie*. Soukromý tisk: Passau 1995.
- Schäfer, Peter: *Dějiny Židů v antice. Od Alexandra Velikého po arabskou nadvládu*. Praha. Vyšehrad 2003.
- Schenke, Hans-Martin: Die Gnosis in Urchristentum I. In: Walter Grundmann, Johannes Leopoldy (ed.): *Umwelt des Urchristentums I*. 6. vyd. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt 1982, s. 371–415.
- Schenke, Ludger: *Urgemeinde. Geschichte und theologische Entwicklung*. Stuttgart – Berlin – Köln: Kohlhammer 1990.
- Schimanowski, Gottfried: Alexandria. In: Klaus Scherberich (ed.): *Neues Testament und Antike Kultur. Familie, Gesellschaft, Wirtschaft*, sv. 2. Neukirchen: Neukirchener 2005, s. 127–132.
- Schirmer, Ditrich: „Du nimmst, wo du nichts hingelegt hast“ (L 19,21). In: K. von Füssel – F. Segbers (ed.): „... so lernen die Völker des Erdkreises Gerechtigkeit. Salzburg: Verlag Anton Pustet 1995, s. 179–186.
- Schmeller, Thomas: *Hierarchie und Egalität. Eine sozialgeschichtliche Untersuchung paulinischer Gemeinden und griechisch-römischer Vereine*. Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk 1995 (St. Bibelstudien 162).
- Schnackenburg, Rudolf: *Die sittliche Botschaft des Neuen Testaments I, II*. Freiburg – Basel – Wien: Herder 1988.
- Schnackenburg, Rudolf: Die johanneische Gemeinde und ihre Geisteserfahrung. In: R. von Schnackenburg – J. Ernst – J. Wanke (ed.): *Die Kirche des Anfangs. Festschrift für H. Schürmann*. Leipzig: S. Benno Verlag 1977, s. 277–306.
- Schnackenburg, Rudolf: *Jesus Christus im Spiegel der vier Evangelien*. Freiburg – Basel – Wien: Herder 1998.
- Schnackenburg, Rudolf: *Všechno může ten, kdo věří*. Praha. Vyšehrad 2000.
- Schnider, Franz: Profetes. In: Balz, Horst – Schneider, Gerhard (ed.): *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament III*. Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz: Kohlhammer 1980, s. 442–448.
- Schröger, Friedrich: *Der sogenannte „Wanderradikalismus Jesu“ als Verstehenshorizont radikaler Jesuworte* (separát).
- Schubert, Kurt: *Ježíš ve světle tradiční židovské literatury*. Praha: Vyšehrad 2003.
- Schwienhorst-Schönberger, Ludger: Das Hohelied. In: Erich Zenger u. a.: *Einleitung in das Alte Testament*. 2. vyd. Stuttgart – Berlin – Köln: Kohlhammer 1996, s. 270–276.

- Sitarz, Eugen (ed.): *Die Taten der Thekla. Geschichte einer Jüngerin des Apostels Paulus.* Ostfildern: Schwabenverlag 1996.
- Sitarz, Eugen (ed.): *Höre, Israel! Jahwe ist einzig.* Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk 1987.
- Stark, Rodney: *Cities of God. The Real Story of How Christianity Became an Urban Movement and Conquered Rome.* New York (N.Y.): HarperCollins Publishers 2007.
- Stark, Rodney: *The Rise of Christianity. How the Obscure, Marginal Jesus Movement Became the Dominant Religious Force in the Western World in a Few Centuries.* New York (N. Y.): HarperCollins Publishers 1997.
- Stegemann, E. W. – Stegemann, W.: *Urchristliche Sozialgeschichte. Die Anfänge im Judentum und die Christusgemeinden in der mediterranen Welt.* Stuttgart – Berlin – Köln: Kolhammer 1995.
- Stendebach, Franz Josef: *Rufer wider den Strom. Sachbuch zu den Propheten Israels.* Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk 1985/1992.
- Störig, Hans Joachim: *Malé dějiny filozofie.* Praha: Zvon 1995.
- Struppe, Ursula – Kirchschräger, Walter: *Jak porozumět bibli. Úvod do Starého a Nového zákona.* Praha: Vyšehrad 2000.
- Stuhlmacher, Peter: *Biblische Theologie des Neuen Testamentes I, II.* Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1992 (I), 1993 (II).
- Šedina, Miroslav: Logos a pneuma. Filón Alexandrijský a „gramatika“ hellenistické filozofie na počátku křesťanské éry. In: Filón Alexandrijský: *O stvoření světa. O gigantech. O neměnnosti boží.* Praha: Oikuméné 2001, s. 7–201.
- Tacitus: *Letopisy.* Praha: Svoboda 1975.
- Tajemství papyrů.* Vybral a přeložil Čestmír Vránek. Praha: Nakladatelství Svoboda 1972.
- Theissen, Gerd – Merz, Annette: *Der historische Jesus.* Göttingen: Vandenhoeck 1996.
- Theissen, Gerd: *Die Religion der ersten Christen. Eine Theorie des Urchristentums.* 3. vyd. Gütersloh: Chr. Kaiser/Gütersloher Verlagshaus 2003.
- Theissen, Gerd: Soziale Integration und sakramentales Handeln. Eine Analyse von Cor. XI s. 17–34. In: *Studien zur Soziologie des Urchristentums.* 3. vyd. Tübingen: J. C. B. Mohr/Paul Siebeck 1989, s. 290–317.
- Theissen, Gerd: *Urchristliche Wundergeschichten. Ein Beitrag zur formgeschichtlichen Erforschung der synoptischen Evangelien.* 6. vyd. Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus/Gerd Mohn 1990.
- Theissen, Gerd: Wanderradikalismus. Literarsoziologische Aspekte der Überlieferung von Worten Jesu im Urchristentum. In: *Studien zur Soziologie des Urchristentums.* 3. vyd. Tübingen: J. C. B. Mohr/Paul Siebeck 1989, s. 79–105.
- Theissen, Gerd: „Wir haben alles verlassen“ (Mc X,28). Nachfolge und soziale Entwurzelung der jüdisch-palästinischen Gesellschaft des 1. Jahrhunderts n. Chr. In: *Studien zur Soziologie des Urchristentums.* 3. vyd. Tübingen: J. C. B. Mohr/Paul Siebeck 1989, s. 106–141.

- Thiel, Wolfgang: Das Haus und seine Einrichtung. In: Klaus Scherberich (ed.): *Neues Testament und Antike Kultur*, sv. 2. Neukirchen: Neukirchener 2005, s. 9–16.
- Trebilco, Paul R.: *Jewish Communities in Asia Minor*. Cambridge-New York-Port Chester-Mebourne-Sydney: Cambridge University Press 1991.
- Trilling, Wolfgang: *Hledání historického Ježíše*. Praha: Vyšehrad 1993 (pův. něm. vydání *Fragen zur Geschichtlichkeit Jesu*. Leipzig: St. Benno Verlag 1966).
- Vanoni, Gottfried: Verschuldung und Schuldenerlass. Die biblische Tradition und die christliche Praxis. *Ordensnachrichten* 34, 1995, sešit 5, s. 17–33.
- Venez, Hermann-Josef: Frauen von Rang und Namen. Ein anderer Blick in paulinische Gemeinden. *Bibel und Kirche* 57 (3), 2002, s. 127–133.
- Vermes, Géza: *Ježíšovo umučení*. Praha: Paseka 2010.
- Veyne, Paul – Aries, Philippe – Duby, Georges (ed.): *Vom Römischen Imperium zum Byzantinischen Reich*. Frankfurt am Main: S. Fischer 1995 (Geschichte des Privaten Lebens 1).
- Vouga, François: *Dějiny raného křesťanství*. Praha – Brno: Vyšehrad/CDK 1997.
- Výklady ke Starému zákonu IV. Knihy prorocké*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 1998.
- Weber, Beat: Alltagswelt und Gottesreich. Überlegungen zum Verstehenshintergrund des Gleichnisses vom „Schalksknecht“ (Matthäus 18,23–34). *BZ* 37, 1993, s. 161–182.
- Weber, Beat: „Vergeltung oder Vergebung? Matthäus 18,21–35 auf dem Hintergrund des Erlassjahres“. *Preslogische Zeitschrift* 50, 1994, s. 125–149.
- Weber, M.: *Wirtschaft und Gesellschaft, Grundriss der verstehenden Soziologie*. Ed. J. von Winckelmann. 5. vyd. Tübingen 1976.
- Weiser, Alfons: Diakoneo, Diakonia, Diakonos. In: Balz, Horst – Schneider, Gerhard (ed.): *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament I*. Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz: Kohlhammer 1980, s. 726–732.
- Weiser, Alfons: *Was die Bibel Wunder nennt. Ein Sachbuch zu den Berichten der Evangelien*. Stuttgart: Verlag KBW 1975.
- Wenham, David: *Paulus. Jünger Jesu oder Begründer des Christentums*. Paderborn – München – Wien – Zürich: Ferdinand Schöningh 1999 (přeloženo z angl.), Benziger: Neukirchener Verlag, 1987.
- Wilckens, Ulrich: *Theologie des Neuen Testaments*, sv. I (Geschichte der urchristlichen Theologie), část 1 (Geschichte des Wirkens Jesu in Galiläa). Neukirchen-Vluyn, Neukirchener 2002.
- Wilckens, Ulrich: *Theologie des Neuen Testaments*. Sv. I (Geschichte der urchristlichen Theologie), část 2 (Jesu Tod und Auferstehung und die Entstehung der Kirche aus Juden und Heiden). Neukirchen-Vluyn: Neukirchener 2002.
- Zenger, Erich u. a.: *Einleitung in das Alte Testament*. 2. vyd. Stuttgart – Berlin – Köln: Kohlhammer 1996.

- Zias, Joe – Charlesworth, James H.: Ukřižování – archeologie. Ježíš a kumránské svitky. In: J. H. Charlesworth (ed.): *Ježíš a svitky od Mrtvého moře*. Praha: Vyšehrad 2000, s. 278–294.
- Ziener, Georg: Die synoptische Frage. In: Josef Schreiner – Gerhard Dautzenberg (ed.): *Gestalt und Anspruch des Neuen Testaments*. Würzburg: Echter Verlag, s. 173–185.
- Zugmann, Michael: „Hellenisten“ in der Apostelgeschichte. *Historische und exegetische Untersuchungen zu Apg 6,1; 9,29; 11,20*. Tübingen: Mohr Siebeck 2009.
- Zwickel, Wolfgang: *Frauenalltag im biblischen Israel*. Stuttgart: Katholisches Bibelwerk 2005.

Komentáře

- Borse, Udo: *První a Druhý list Timotejovi, List Titovi*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2001.
- Brox, Norbert: *Die Pastoralbriefe. 1 Timotheus, 2 Timotheus, Titus*. 5. vyd. Regensburg: Pustet 1989
- Brož, Jaroslav: *List Židům*. Praha: CBS–ČBS 2015 (Český ekumenický komentář k NZ, sv. 16).
- Donahue, John R. – Harrington, Daniel J.: *Evangelium podle Marka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2005 (Sacra Pagina, sv. 2).
- Dus, Jan A.: *První list Petrův*. Praha: CBS–ČBS 2017 (Český ekumenický komentář k NZ, sv. 18).
- Ernst, Josef: *Das Evangelium nach Lukas*. Leipzig: St. Benno-Verlag 1984 (Lizenzausgabe 1977).
- Elliot, John H.: *1 Peter: A New Translation with Introduction and Commentary*. New York: Doubleday 2000 (Anchor Bible 37B).
- Fitzmyer, Joseph A.: *Romans, A New Translation with Introduction and Commentary*. New York: Doubleday 1993 (Anchor Bible 33).
- Gnilka, Joachim: *Das Matthäusevangelium I*. Freiburg – Basel – Wien: Herder 1986.
- Gnilka, Joachim: *Das Evangelium nach Markus*. Leipzig: St. Benno-Verlag 1982 (Lizenzausgabe z řady EKK II/1,2).
- Gnilka, Joachim: *Der Kolosserbrief*. Freiburg – Basel – Wien: Herder 1980.
- Grundmann, Walter: *Das Evangelium nach Markus*. 9. vyd. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt 1984 (Theologische Handkommentare zum Neuen Testament, sv. 2).
- Haenchen, Ernst: *Die Apostelgeschichte*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1977.
- Harrington, Daniel J. (ed.): *Evangelium podle Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2003 (Sacra Pagina, sv. 1).
- Holz, Gottfried: *Die Pastoralbriefe*. 4. vyd. Berlin: Evangelische Verlagsanstalt 1986 (Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament, sv. 13).

- Johnson, Luke T.: *Evangelium podle Lukáše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2005 (Sacra Pagina, sv. 3).
- Knoch, Otto: *1. und 2. Timotheusbrief, Titusbrief*. Würzburg: Echter Verlag 1988 (Die Neue Echter Bibel 14).
- Kremer, Jakob: *Das Lukasevangelium*. Würzburg: Echter Verlag 1988 (Die Neue Echter Bibel 3).
- Laub, Franz: *1. und 2. Thessalonicherbrief*. Würzburg: Echter Verlag 1985 (Die Neue Echter Bibel 13).
- Laub, Franz: *List Židům*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2001 (Malý stuttgartský komentář, sv. 14).
- Limbeck, Meinrad: *Evangelium sv. Marka*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 1997 (Malý stuttgartský komentář, sv. 2).
- Limbeck, Meinrad: *Evangelium sv. Matouše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 1996 (Malý stuttgartský komentář, sv. 1).
- Müller, Paul-Gerhard: *Evangelium sv. Lukáše*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 1998 (Malý stuttgartský komentář sv. 3).
- Mrázek, Jiří: *Janovo zjevení*. Praha: CBS-ČBS 2009.
- Pesch, Rudolf: *Das Markusevangelium I, II*. 2. vyd. Freiburg – Basel – Wien: Herder 1980.
- Pesch, Rudolf: *Die Entdeckung des ältesten Paulus-Briefes. Paulus neu gesehen. Die Briefe an die Gemeinde der Thessalonicher*. Freiburg – Basel – Wien: Herder 1984 (Herderbücherei 1167).
- Pokorný, Petr: *Výklad evangelia podle Marka*. Praha: Kalich 1974.
- Porsch, Felix: *Evangelium sv. Jana*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 1998 (Malý stuttgartský komentář, sv. 4).
- Ryšková, Mireia: *List Koloským*. Praha: CBS-ČBS 2018 (Český ekumenický komentář k NZ, sv. 12).
- Ryšková, Mireia: *První list Tesalonickým*. Praha: CBS-ČBS 2007 (Český ekumenický komentář k NZ, sv. 13).
- Ryšková, Mireia: *Druhý list Tesalonickým*. Praha: CBS-ČBS 2015 (Český ekumenický komentář k NZ, sv. 14).
- Sand, Alexander: *Das Evangelium nach Matthäus*. Leipzig: St. Benno-Verlag 1989 (Lizenzausgabe 1986).
- Schmithals, Walter: *Der Römerbrief. Ein Kommentar*. Gütersloh: Mohn 1988.
- Schmithals, Walter: *Die Gnosis in Korinth. Eine Untersuchung zu den Korinther briefen*. 2. vyd. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht 1965.
- Schnackenburg, Rudolf: *Matthäusevangelium I, II*. Würzburg: Echter Verlag 1987 (Die Neue Echter Bibel 1/1, 1/2).
- Schnackenburg, Rudolf: *Das Johannesevangelium I–IV*. Freiburg – Basel – Wien: Herder 1985.

- Schreiner, Josef: *Jeremia 1–25,14*. 2. vyd. Würzburg: Echter Verlag 1985 (Kommentar zum Alten Testament).
- Schreiner, Thomas R.: *Romans*. Baker Books: Grand Rapids 1998 (Baker Exegetical Commentary on the New Testament 6).
- Wilckens, Ulrich: *Der Brief an die Römer I–III*. 2. vyd. Neukirchen: Neukirchener Verlag/Benziger Verlag 1989.

Církevní dokumenty

- O historické pravdivosti evangelií*. Dokument PBK z roku 1964.
- Dei Verbum*. Dogmatická konstituce 2. vatikánského koncilu z roku 1965.
- Výklad bible v církvi*. Dokument PBK z roku 1993. Praha: Zvon 1996.
- Židovský národ a jeho svatá Písma v křesťanské bibli*. Dokument PBK. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství 2004.

Bible, synopse, Q

- Bible*. Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost 1994.
- The Greek New Testament*. 3. vyd. Stuttgart: United Bible Societies 1983.
- Česká synopse evangelií*. Sestavil Slavomír Bedřich a Petr Svoboda. Olomouc. Matice cyrilometodějská 1995.
- Synopsis quattuor Evangeliorum*. Stuttgart: Deutsche Bibelstiftung 1976.
- Neyrinck, Frans: *Q-Synopsis. The Double Tradition Passages in Greek*. Leuven: University Press 1995.
- The Critical Edition of Q. Synopsis including the gospels of Matthew and Luke, Mark and Thomas with English, German, and French Translation of Q and Thomas*. Ed. James M. Robinson – Paul Hoffmann – John S. Kloppenborg. Leuven: Peeters 2000.
- Die Spruchquelle Q. Studienausgabe Griechisch und Deutsch: herausgegeben und eingeleitet von Paul Hoffmann und Christoph Heil*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft 2002; Leuven: Peeters Publisher 2002.

Slovníky, encyklopedie a příručky

- Balz, Horst – Schneider, Gerhard (ed.): *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament I–III*. Stuttgart – Berlin – Köln – Mainz: Kohlhammer 1980 (zkr. EWNT).
- Bauer, Walter: *Wörterbuch zum Neuen Testament*. 5. vyd. Berlin – New York: Walter de Gruyter 1971.
- Souček, J. B.: *Řecko-český slovník k Novému zákonu*. 4. vyd. Praha: Kalich 1994.
- Tichý, Ladislav: *Slovník novozákonní řečtiny*. Olomouc: Jiří Burget 2001.

- Denzinger, Heinrich – Schönmetzer, Adolf: *Enchiridion Symbolorum definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*. 36. vyd. Barcelona – Freiburg im Breisgau – Roma: Herder 1976.
- Denzinger, Heinrich: *Kompendium der Glaubensbekenntnisse und kirchlichen Lehrentscheidungen*. 37. vyd. P. Hünermann. Herder: Freiburg im Breisgau – Basel – Roma – Wien 1991.
- Das Grosse Bibellexikon* I, II, III. Wuppertal – Giessen: R. Brockhaus-Brunnen 1988 (hesla Antiochia, Korinth, Tempel ad.).
- Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament* I–X/2. Stuttgart: Kohlhammer 1935–1979 (zkr. ThWNT).
- Scherberich, Klaus (ed.): *Neues Testament und Antike Kultur. Familie, Gesellschaft, Wirtschaft*, sv. 2. Neukirchen: Neukirchener 2005.